

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA

Facultatea de Istorie și Filosofie

Școala Doctorală de Relații Internaționale și Studii de Securitate

TEZĂ DE DOCTORAT

**FLUXURILE MIGRATORII, SECURITATEA SOCIETALĂ ȘI PROCESUL
INTEGRĂRII ROMÂNILOR ÎN SPANIA. STUDIU DE CAZ:
COMUNITATEA DE ROMÂNI DIN CASTELLÓN DE LA PLANA
(2002 - 2014)**

drd. MARIA-CLAUDIA MERA (CĂS. BOGDAN)

Conducător științific: prof. univ. dr. ADRIAN LIVIU- IVAN

CLUJ-NAPOCA

2015

CUPRINS

Introducere	5
Argument.....	7
Structura tezei	9
Metodologie de lucru	17

PARTEA I: MIGRAȚIE ȘI SECURITATE

CAPITOLUL 1: Securitatea.....	24
1.1. Conceptualizarea securității în relațiile internaționale.....	26
1.2. Conceptul de securitate (extins) în viziunea Școlii de la Copenhaga.....	32
1.3. Critica conceptului de securitate extins	42
1.4. Strategii de desecuritzare.....	46
1.5. Securitatea societală.....	49
1.5.1. Societate, identitate și securitate societală.....	53
1.5.2. Unități de analiză pentru securitatea societală.....	56
1.5.3. Dezbateră securitate societală versus securitate statală.....	61
1.5.4. Stabilirea agendei de analiză: securitate societală și identități colective	62
1.5.5. Amenințări la adresa securității societale.....	66
1.6. Securitzarea și cadrul teoretic al Școlii de la Copenhaga.....	75
1.7. Legătura migrație – securitate – identitate.....	78

CAPITOLUL 2: Migrația.....	83
2.1. Migrația din perspectivă europeană.....	85
2.2. Cauzele migrației	87
2.3. Tipuri de migrații.....	90
2.4.Începutul procesului migrator. Spania țară de destinație pentru români.....	93
2.5. Politica migratorie din Spania.....	101
2.5.1. Spania de la țară de emigrare la țară de imigrare.....	102
2.6.Rolul rețelelor migratorii în emigrarea românilor.....	108
2.7. Imigrația: identitate și religie	113

PARTEA A II-A

INTEGRAREA SOCIO-ECONOMICĂ A ROMÂNILOR DIN SPANIA ȘI UNITATEA COMUNITĂȚII DE ROMÂNI DIN CASTELLÓN DE LA PLANA ÎN JURUL BISERICII ORTODOXE ȘI A ASOCIAȚIILOR DE ROMÂNI

CAPITOLUL 3: Integrarea socio-economică a românilor din Spania.....	117
3.1. Imigrare, integrare și securitate.....	117
3.2. Ce este un imigrant?.....	122
3.3. Ce înțelegem prin cultură și cum percepem faptul că cineva aparține unei alte culturi?.....	127
3.4. Conceptul de integrare: de la general la particular	129
3.5. Modele comparative de integrare a imigrantului	137

3.6. Politici de integrare a imigranților din Spania.....	140
3.6.1. Politicile de integrare și principalele dimensiuni ale integrării imigranților din Castellón de la Plana.....	150
3.6.1.1. Planurile privind integrarea imigranților din Castellón de la Plana.....	151
3.6.1.2. Domeniile de integrare.....	155
CAPITOLUL 4: Studiu de caz: Unitatea și identitatea comunității de români din Castellón de la Plana în jurul Bisericii Ortodoxe și al asociațiilor de români	
4.1. Asociațiile de imigranți. O viziune de ansamblu.....	166
4.2. Asociațiile în funcție de vechimea și mărimea lor.....	168
4.3. Asociațiile de români din Castellón de la Plana	170
4.4. Unitatea și identitatea românilor din Castellón de la Plana în jurul bisericii ortodoxe.....	175
4.4.1. Dreptul la libertate ideologică, religioasă și de cult în legislația spaniolă	177
4.4.2. Evaluarea prezenței factorului religios în cadrul fenomenului migrator.....	180
4.4.3. Modele de activitate socială, culturală și religioasă	183
4.4.4. Biserica joacă sau nu un rol important în integrarea socială a imigranților?.....	185
4.4.5. Tipuri de entități, de organizare și de finanțare al comunităților religioase din Comunitatea Valenciană.....	189
4.4.6. Biserica Creștină Ortodoxă din Comunitatea Valenciană.....	192
4.4.6.1. Parohia „Sfântul Nicolae” din Castellón de la Plana.....	194
CONCLUZII.....	200
BIBLIOGRAFIE.....	208
ANEXE.....	235

Cuvinte cheie: migrație, securitate, securitate societală, constructivism, identități colective, comunitatea de români, Spania, politici de integrare, integrare socio-economică, rețele migratorii.

Rezumat

Sfârșitul Războiului Rece și globalizarea au transformat realitatea relațiilor internaționale, lucru care a determinat și o schimbare a teoriilor din acest domeniu. Conceptul de securitate este prezentat ca o idee de organizare a diferitelor fenomene ale globalizării, care pune în aplicare un program de cercetare ce merge dincolo de ipotezele realiste ale puterii militare și de principiile idealiste ale cercetărilor despre pace. Se exploatează noi sensuri ale securității privind teoria relațiilor internaționale, și în aceeași măsură sunt prezentate modele teoretice care influențează elaborarea politicilor și care încearcă să abordeze problemele și provocările securității din cadrul globalizării.

Odată cu sfârșitul Războiului Rece migrația internațională a devenit una dintre cele mai importante probleme de pe agenda politică a Europei de Vest. Europa a fost martora unor evenimente care au dus la crearea unui grad ridicat de anxietate (justificat sau nu) în ceea ce privește problema migrației, o anxietate care afectează nu numai cercurile politice dar și diferite sectoare ale societății. Caderea comunismului, alături de o instabilitate economică în creștere în Europa Centrală și de Est păreau să anunțe o mișcare masivă de oameni de la Est la Vest, în căutarea unei vieți mai bune.

Studiile asupra fenomenului imigraționist nu sunt de dată recentă. Acestea au intrat în atenția cercetătorilor aparținând unor domenii diverse (demografie, geografie, economie, sociologie), fiecare analizându-le din perspectiva proprie, elaborând scheme și teorii care încearcă să explice cât mai bine mecanismul acestui fenomen. Indiferent de perioada la care ne-am referi, fluxurile migrației s-au derulat cu intensități diferite. Există o mare varietate de probleme pe care le ridică acest fenomen, așa cum și perspectivele de explicare sunt multiple. Migrația sau mobilitatea oamenilor nu se reduce doar la procesul de deplasare al oamenilor, ci este ceva mult mai complex care aduce în prim plan mai multe elemente, cum ar fi, pe de o parte, procesul de integrare în societatea gazdă și pe de altă parte eforturile depuse de imigranți, grupați în jurul

bisericii și a asociațiilor, pentru conservarea limbii, culturii, religiei, identității și obiceiurilor în condiții de evoluție și continuă schimbare. Prin urmare, schimbările produse sunt vizibile atât la nivelul vieții economice cât și a celei politice, sociale, culturale, religioase, atât pentru țara gazdă cât și pentru imigranți.

Motivația alegerii temei se datorează faptului că aceasta nu a mai fost abordată până acum în literatura de specialitate dintr-o triplă perspectivă inter-disciplinară: a relațiilor internaționale (paradigma constructivistă), a studiilor de securitate (sectorul securității societale, Școala de la Copenhaga) și sociologică (formarea identităților colective). Alături de motivația științifică, un rol important în alegerea temei este experiența personală din perioada 2004-2008, petrecută în Castellón de la Plana. În această perioadă am trăit experiența integrării în societatea spaniolă, concomitent cu prezervarea elementelor de identitate românească.

În ultimii ani, fenomenul migrației a devenit una dintre chestiunile sociale care prezintă cel mai mare interes, îngrijorare și dezbateră publică în Spania. Acest lucru se datorează faptului că de la mijlocul anilor nouăzeci Spania a devenit o destinație importantă pentru imigranții proveniți din Nordul Africii, de pe continentul american, din Estul Europei și din alte părți ale lumii. Intensitatea fluxurilor migratorii a crescut în fiecare an, iar Spania a devenit țara din Uniunea Europeană care a contribuit cel mai mult la creșterea populației imigrante pe continent datorită continuității, persistenței și intensității fluxurilor migratorii amintite anterior. Această situație nu este străină cerințelor sectoriale, spațiale, și temporale diferențiate, ale unor piețe de lucru eterogene, precum și ale realităților unei populații spaniole intrate într-un proces rapid de îmbătrânire și deja afectată de o gravă schimbare de direcție în structura pe vârste. Chiar și cu o eventuală persistență în următorii ani, această nouă realitate a activat deja o preocupare socială și o mai mare dezbateră publică, atât datorită intensității fenomenului precum și datorită faptului că pentru prima dată după mult timp, Spania a devenit o țintă a imigrării în locul emigrării. În acest context, Comunitatea Valenciană nu a fost o excepție, devenind locul de destinație pentru o mare parte a fluxului de imigranți.

Metoda propusă constă în analiză multifacetată, transdisciplinară din perspectivă demografică, identitară, de securitate, societală, politico-culturală și economică. Într-o primă fază, lucrarea urmărește revizuirea literaturii de specialitate, pentru a vedea care sunt evoluțiile

din domeniul securității, mai exact care este noua percepție asupra securității în interpretarea Școlii de la Copenhaga, având ca obiectiv principal analizarea noului cadru de analiză al securității- *sectorul securității societale* - reprezentativ pentru o comunitate, cum este și cazul românilor din Castellón de la Plana.

Scopul lucrării este acela de a vedea care sunt efectele migrației asupra procesului de integrare (asupra statului bunăstării și a construcției identitare), cu alte cuvinte se urmărește o mai bună înțelegere a modului în care relația migrație-securitate influențează procesul de integrare.

Securitatea societală este analizată pe de o parte din perspectiva statului spaniol care percepe, sau nu, imigranții ca o amenințare la adresa securității lor naționale (va fi analizată poziția principalelor partide politice PSOE și PP față de problema imigranților), iar pe de altă parte din perspectiva imigranților români din Castellón de la Plana care în condiții de schimbare (migrația acestora în Spania) și de evoluție (procesul integrării în cadrul societății gazdă) caută să își conserve identitatea, cultura, limba, tradițiile și obiceiurile prin unitatea lor în jurul bisericii și a asociațiilor de români.

Lucrarea se concentrează pe examinarea formării identităților colective, în țara de destinație, în contextul integrării românilor prin serviciile sociale (sănătate, educație, locuință). Un alt aspect important îl reprezintă acțiunea și disponibilitatea actorilor naționali de a reacționa și de a lua atitudine față de nevoile imigranților, în sensul de a le înțelege nevoile și necesitățile acestora, dar și de a acționa în vederea creării unui cadru general pentru îndeplinirea lor. Mai mult, teza analizează și modul în care imigranții români se bucură de statutul conferit.

Pentru a demonstra ipoteza potrivit căreia românii plecați în Spania și-au păstrat identitatea în noul mediu social de adopție (țara gazdă) prin intermediul unității în jurul Bisericii Ortodoxe Române și al asociațiilor de români, este necesar să cunoaștem fluxurile de români plecați în Spania, motivele emigrării, setul de valori morale și spirituale care îi definesc, dimensiunile identitare cele mai importante, respectiv apartenența religioasă și culturală.

Una dintre ipotezele care reprezintă punctul de plecare în realizarea cercetării de teren a fost aceea că imigranții cuprinși în lotul interviuat sunt dornici să-și păstreze identitatea lor

națională și cultura în noul lor mediu social de viață din Spania. Un rol important în acest sens îl are menținerea legăturilor cu familia din țară și vizitele periodice acasă, folosirea limbii române, frecventarea bisericii, unde sunt organizate mai multe tipuri de evenimente culturale (serbări pentru copii, organizarea unor evenimente și seri culturale în vederea comemorării unor personalități marcante ale culturii și istoriei neamului românesc, toate acestea fiind punctate de fiecare dată atât de cei mici, cât și prin activități desfășurate cu cei mari (corul parohiei), pentru a reaminti celor prezenți faptul că poporul român are rădăcini adânci, personalități care au marcat istoria, organizarea unui program special cu ocazia sărbătorilor, concerte etc), care îi ajută în mare măsură să-și conserve valorile morale, culturale și spirituale care îi definesc.

Fenomenul imigraționist aduce în discuție rolul bisericii, cu un puternic impact social care reușește să grupeze în jurul său, nu doar din rațiuni religioase, membrii unei comunități, devenind astfel o „oglinză” a dinamicii imigrației și a problemelor acestora. Drept urmare o altă ipoteză de la care plecăm este următoarea: comunitatea religioasă a românilor ortodocși are un rol primordial în structurarea și prezervarea identității culturale și religioase a comunității de români, diferite de cele ale majorității. Ca și comunitate minoritară religioasă, comunitatea românilor ortodocși se confruntă cu o provocare fundamentală: pe de o parte cu procesul de interpretare a culturii majoritare (adică până în ce punct acceptă valorile țării gazdă pentru a se putea integra, fără însă a fi asimilați sau a-și pierde identitatea lor națională) iar pe de altă parte cu reinterpretarea culturii lor de origine (pentru conservarea și păstrarea valorilor și normelor țării de origine). Alegerea formelor simbolice care fac vizibil mesajul lor include diferite contexte socio-istorice: de origine (proveniența geografică) și de context propriu (cadrul spațio-temporal în care se dezvoltă). Construcția acestor manifestări de către proprii membri trebuie să cuprindă diferite elemente: religiozitatea individului, relațiile sociale intragrup și relațiile instituționale. Prin intermediul diferitelor tipuri de întruniri și întâlniri intragrup pe care le dezvoltă comunitățile religioase: întruniri de administrare (organizarea comunității, atât din punct de vedere al infrastructurii, economic sau al activităților oferite membrilor săi cât și din punct de vedere al relațiilor instituționale), întruniri culturale (lecturarea Bibliei, rugăciunea, dezvoltarea unor rituri - botez, afirmarea credinței), întruniri culturale de celebrare a unor simboluri, fie ele religioase, cu caracter național sau local (de exemplu sărbătorirea inaugurării propriei comunități). Prin acestea se fixează obiectivele comunității, se structurează resursele

pentru atingerea lor și cel mai important se constituie o identitate colectivă care contribuie la formarea grupurilor. În cadrul acestor grupuri se decid formele simbolice ale comunității, care sunt reinterpretate de către proprii săi membri și de către societate în ansamblul ei.

În mod evident, în cadrul acestui proces schimbările la nivel psihologic, determinate de proiectul migrator, au și ele o semnificație aparte și pot fi incluse ca și element diferențiat, în jurul cărora se constituie întreaga activitate a comunității: de la cea destinată sprijinului economic sau material (pentru cei care întâmpină dificultăți în prima etapă a șederii lor în țara gazdă, și nu numai) până la orele destinate învățării limbii, alfabetizării copiilor în limba lor maternă, orientării juridice și profesionale pentru a facilita obținerea permiselor de rezidență, muncă sau regrupare familiară. În acest context putem face referire și la celebrarea unor evenimente specifice țării de origine care reunește nu numai o mare parte a membrilor comunității, ci și persoane imigrante de altă proveniență sau chiar spanioli – un exemplu în acest sens îl reprezintă Concertul de Colinde în interpretarea Coralei „Armonia” din Constanța, organizat de Parohia Ortodoxă Română „Sfântul Nicolae” împreună cu Fundația „Sf. Nicolae” din Castellón, care are loc la Catedrala Catolică „Sf. Maria” din Castellón sau Sărbătoarea Națională a României din 1 Decembrie din Plaza Maria Clara (Castellón de la Plana).

Modalitatea care ajută, în mod fundamental, la demonstrarea ipotezelor de lucru este studiul de caz. Am ales pentru analiză comunitatea de români din Castellón de la Plana datorită complexității temei dar și datorită faptului că subiectul este extrem de util pentru înțelegerea pe de o parte a procesului de integrare socio-economică, iar pe de altă parte a procesului de păstrare și conservare a identității, limbii, culturii, religiei și obiceiurilor unui popor, în condiții de evoluție (ne referim la procesul integrării) și de schimbare (ne referim la procesul migrator).

A fost realizată o analiză aprofundată a materialelor bibliografice disponibile privind fluxurile migratorii, procesul integrării și activitățile întreprinse de biserică și asociațiile de români pentru conservarea limbii, culturii, tradițiilor la care se adaugă și unele informații obținute din sursele electronice.

Cercetarea de față se bazează pe un număr mare de surse primare și secundare. Sursele primare includ documentele oficiale ale statului spaniol, dar și cele ale Uniunii Europene, care fac obiectul cercetării în mai multe subcapitole.

Cercetarea are, de asemenea, la bază sursele secundare: cărți, articole din ziare și reviste, precum și surse electronice. Literatura utilizată face parte din vastul domeniu al relațiilor internaționale și studiilor de securitate (constructivism, Școala de la Copenhaga-sectorul securității societale) și al politicilor publice (acțiunile întreprinse de autorități în ceea ce privește politica națională, privind imigrarea și integrarea comunităților).

Pe lângă sursele bibliografice, munca de teren și analiza surselor statistice reprezintă elemente de bază ale acestei cercetări. Obiectivul acestei lucrări, așa cum a fost subliniat, îl reprezintă imigrarea, integrarea și unitatea comunității de români din Castellón de la Plana. Cu toate acestea, cercetarea de față nu se limitează exclusiv la colectivul de români sau la Provincia Castellón. În anumite subcapitole, dincolo de analiza de la nivelul Castellón-ului, se analizează ceea ce se petrece la nivelul întregului stat spaniol.

Din rândul imigranților proveniți din Europa de Est, grupul principal în Castellón de la Plana, este cel al românilor. Obiectivul este acela de a încadra imigranții români în ansamblul de imigranți proveniți din Europa de Est, dat fiind faptul că toți imigranții din această zonă au caracteristici comune, imigrarea acestora producându-se în aceeași perioadă, fiind legată de procesele politice dezvoltate în întreaga zonă.

În realizarea lucrării s-a avut în vedere cadrul teritorial, local (centrat pe Castellón de la Plana), dar și cadrul statal (precizăm că acest cadru are în vedere analiza surselor statistice, în timp ce munca de teren s-a redus strict la cadrul teritorial, local din Castellón de la Plana).

Este important să subliniem faptul că lucrarea de față nu este o cercetare bifocală, realizată atât în locul de origine cât și în cel de destinație al imigranților așa cum se întâmplă în majoritatea lucrărilor care au ca temă procesele migratorii (antropologie). În cazul de față, munca de teren s-a realizat strict în locul de destinație. În interviurile realizate se fac multe referiri la locul de origine, motivele pentru care au abandonat locurile natale, relațiile și rețelele sociale stabilite între locul de origine și cel de destinație etc.

Ca și tehnică am folosit interviul semi-structurat și interviul nestructurat. În cazul interviurilor semi-structurate, avantajul a fost acela că întrebările adresate interlocutorului nu au trebuit să urmeze nici o ordine specifică predeterminată. Această metodă a permis un anumit grad de flexibilitate, precum și deschiderea unor direcții de investigare neașteptate. În cazul interviurilor nestructurate, interlocutorului i-au fost adresate la început întrebări de ordin general pentru ca acesta să se simtă încurajat să-și prezinte propria biografie și să rememoreze aspecte din viața personală.

Primul capitol, are ca scop prezentarea conceptelor de bază și a categoriilor fundamentale a uneia dintre teoriile care au avut un aport semnificativ la explicarea noului rol al securității, în contextul globalizării. Școala de la Copenhaga apare ca o paradigmă originală și comprehensivă, distingându-se ca un centru de gândire care a dat un nou impuls studiilor de securitate, și care permite continuarea unui program de cercetare, privind noile probleme și provocări ale securității în contextul globalizării.

Cu scopul de a analiza mecanismele sociale și regularitățile empirice ale politicii Spaniei privind imigrația, într-un cadru de securitate, este necesar să discutăm despre catalogarea (sau nu) a imigrației ca problemă de securitate. Încercarea de a găsi o soluționare la această chestiune, dar și la problema privind modul în care comunitatea de români din Castellón de la Plana, în ciuda schimbărilor continue (ne referim la procesul de integrare a acestora în societatea spaniolă), reușesc să-și păstreze unitatea și identitatea, își găsesc rezolvarea în conceptul de securitate extins care are ca punct de plecare criteriile definiției ale securității.

Constructivismul consideră că datorită relațiilor de identitate a elementelor sistemului, este posibilă crearea unui tip de securitate colectivă capabilă să prezeve interesele actorilor internaționali. Acest lucru face ca din perspectiva constructivismului, obiectul de referință al securității să fie identitatea, fie a grupurilor, colectivităților, comunităților sau instituțiilor, care în procesul relațiilor lor au construit legături puternice care determină poziția și rolul lor în cadrul sistemului.

Introducerea conceptelor de „societate” și „identitate” în analiza de securitate internațională, poate fi văzută ca o fază de tranziție în ceea ce privește percepția din interiorul

tradiției de masă, de la resursele materiale la cele structural cognitive, respectiv de la stat, ca obiect de referință, la subiecți umani de securitate. Identitățile societale pot fi văzute ca obiecte, în sensul că majoritatea membrilor grupului adera la o anumită construcție identitară dominantă și prin urmare au un comportament adecvat. Cu alte cuvinte devin obiecte în jurul cărora dinamica de securitate poate avea loc.

În analizarea relației migrație-securitate-identitate vom ține cont de conceptul de securitate societală ca un cadru analitic care ne permite să ne concentrăm pe un aspect esențial al imigrației legat de amenințarea la adresa identității naționale. Legătura strânsă dintre migrație și stat se datorează faptului că ambele se influențează reciproc. Fluxurile migratorii determină statul să ia măsuri pentru reglementarea și controlarea mișcărilor populației la scară largă (ne referim aici, mai ales, la imigrația ilegală) și pentru a face față problemelor interne cum ar fi integrarea socială și asigurarea serviciilor sociale (sănătate, locuințe, educație). Migrația poate afecta așadar compoziția populației unei țări și poate obliga în aceeași măsură statul să reînnoiască sau să pună în aplicare o nouă politică privind migrația. Statul poate influența în mod direct fluxurile migratorii prin intermediul instrumentelor sale legale cum ar fi controlul frontierelor sau prin legi restrictive privind imigrația.

În ultimii ani, fenomenul migrației a devenit una dintre chestiunile sociale care prezintă cel mai mare interes, îngrijorare și dezbatere publică în Spania. Acest lucru se datorează faptului că de la mijlocul anilor nouăzeci Spania a devenit o destinație importantă pentru imigranți, Comunitatea Valenciană nefiind o excepție, devenind locul de destinație pentru o mare parte a fluxului de imigranți.

În prima parte a *capitolului al doilea* ne vom referi, mai întâi, la aspectele generale privind migrația cum ar fi: cauzele migrației, tipurile de migrații, etapele emigrării (românilor în Spania), politica migratorie din Spania (Spania de la țară de emigrare la țară de imigrare-pentru a vedea dacă între obiectivele oficiale ale politicii migratorii și rezultatele sale se produc decalaje).

Este analizat modul în care se formează rețelele migratorii precum și rolul acestora, pornind de la întrebări cheie: *Cum au ajuns imigranții români în Spania? Cine i-a ajutat sau ce i-a determinat să facă acest pas?* Rețelele de migrație stabilite între țările de origine și cele de

destinație reprezintă fundamentul care susține migrația în timp, fiind mai degrabă integrarea persoanelor în rețele, decât calculele individuale, lucrul care permite să fie înțelese tendințele diferențiale de a se deplasa și caracterul de lungă durată a fluxurilor migratorii, în ciuda politicilor promovate de UE pentru controlul acestor fluxuri. Forța rețelelor contribuie la consolidarea concentrațiilor deja existente într-un proces tipic de cauzalitate acumulativă și contribuie la explicarea diverselor compoziții în funcție de originile naționale observabile în diverse zone.

Migrația nu reprezintă doar un schimb de persoane dintr-un loc în altul, ci reprezintă și o schimbare în structurile sale sociale și culturale: obiceiuri, tradiții, valori, convingeri, limbă și tot ceea ce reprezintă lumea lor materială și simbolică. În acest context vom urmări modul în care comunitatea de români în condiții de evoluție și schimbare își păstrează limba, religia, cultura, tradițiile și obiceiurile.

În al *treilea capitol* este abordat unul dintre procesele cheie asociate fenomenului migraționist: integrarea persoanelor imigrante în societatea gazdă. Capitolul are în vedere tema privind integrarea, pe de o parte a tuturor imigranților din Spania și pe de altă parte a comunității de români din Castellon de la Plana, un obiectiv deloc simplu. În acest sens, vom face mai întâi unele referiri la abordarea conceptuală privind tema integrării și la modul în care tema securității, a integrării și a imigrației se leagă, în concepția unor sociologi, pentru a continua mai apoi cu unele dintre cele mai importante domenii-cheie necesare atunci când analizăm politicile care încurajează integrarea, nu înainte însă de a vedea care sunt principalele modele de integrare.

Acest al *treilea capitol* începe cu unele observații despre conceptele de securitate și integrare, relaționate cu imigrarea, în viziunea unor sociologi. Acest subcapitol reprezintă de fapt o continuare a subcapitolului „Legătura migrație-securitate-identitate”. Noutatea constă în introducerea în analiză a termenilor de *imigrare* respectiv *integrare*. Scopul este acela de a vedea care este punctul de vedere al unor sociologi vizavi de prezența imigranților în țările de destinație. Concluzia este următoarea: dacă studiile de securitate și mediile de comunicare admit existența unei legături migrație – securitate (dovada fiind numeroasele studii în domeniu), sociologii consideră că tendința de a lega imigrația de insecuritate nu face altceva decât să îngreuneze integrarea imigranților.

Convingerea cu care relația migrație-insecuritate este susținută de mulți politicieni și mediile de comunicare apare în numeroase declarații publice (avem în vedere faptul că în discursurile celor două partide politice principale, PSOE și PP se amestecă elementele reactive și proactive, dar care nu au aceeași intensitate).

Sunt analizate modelele comparative de integrare a imigranților, cu accent pe pluralismul cultural- aplicat la nivelul statului spaniol - care poate fi definit ca acea ideologie sau model de organizare socială care afirmă posibilitatea de a conviețui armonios în cadrul unor societăți, grupuri sau comunități etnice, culturale, religioase sau lingvistice diferite.

În cadrul procesului de integrare vorbim despre crearea unui nou spațiu social, de comun acord, care va fi guvernat/condus, probabil, de reguli noi, născute din negocierea și creativitatea comună atât a membrilor grupului majoritar cât și a celor care aparțin grupului minoritar. Procesul de reorganizare, va fi urmărit în sensul modificării culturii proprii (adică obiceiurile, credințele, valorile vor fi *parțial* influențate), deoarece lucrarea de față urmărește să vadă care este limita până la care sunt preluate elemente majore ale mediului cultural din țara gazdă, fără însă a abandona propria identitate culturală din țara de origine.

Prin urmare, pentru ca politicile de integrare să aibă succes trebuie avute în vedere: condițiile sociale cu care au de a face imigranții în țările de destinație, atitudinea populației gazdă față de noii veniți dar și prezentarea de către liderii politici, din țările gazdă, a beneficiilor unei societăți multiculturale.

Capitolul *al patrulea* analizează modul în care asociațiile de imigranți și Biserica Ortodoxă ajută pe de o parte, la integrarea socială a românilor în societatea spaniolă și pe de altă parte, la conservarea culturii, limbii, tradițiilor, obiceiurilor și identității acestora.

Este evaluată prezența factorului religios în cadrul fenomenului migrator, factorul religios având o valoare foarte mare în viața imigranților. Religia este indicată de multe persoane ca fiind pilonul folosit pentru a-și reclădi viața. Religia și cultura par să formeze o combinație care alimentează identitatea imigranților. Dinamica evaluării componente religioase se îndreaptă către noțiunea de respect. Cu alte cuvinte religia reprezintă unul din „pilonii fundamentali” ai vieții, deși acest lucru nu este exprimat în mod explicit. Importanța religiei se obține și prin prezența

elementului religios ca și purtător al componentelor centrale ale identității unei comunități și ca modalitate de a se înțelege pe sine (individul) în istorie.

Concluzionând, se poate spune că teoreticienii Scolii de la Copenhaga (Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde) au dezvoltat un cadru de analiză comprehensiv pentru înțelegerea importanței pe care o are relația de cauzalitate identitate-securitate. Acest cadru de analiză poartă numele de sectorul securității societale, în care rolul principal îl are teoria lui Ole Waever privind securitizarea ca act de vorbire. Protejarea identității unui grup, prin intermediul securității societale este văzută ca o problemă prioritară a securității, în termeni de supraviețuire. Așa cum s-a putut constata, importanța politică acordată problemelor imigrației, în multe țări printre care și Spania, desi, aici, într-o măsură mai mică ar putea fi interpretată ca securizare a acestei probleme.

Securitatea societală se referă, la problemele cu care se confruntă grupurile sociale, colectivitățile care au o identitate dată și care își văd amenințată supraviețuirea datorită schimbărilor. În același timp apăra integritatea grupurilor și a comunităților care împărtășesc aceleași valori (dincolo de interesele statelor sau a guvernelor). Elementul esențial îl reprezintă constituirea identităților și rolul lor atunci când sunt elaborate și aplicate măsuri pentru apărarea identității acestor grupuri sau a societăților. Analiza legaturii identitate-securitate plasează problema migrației, și implicit a imigranților, într-o logică a securității, percepută la nivel discursiv ca o triplă amenințare: în primul rând la adresa statului bunăstării, în al doilea rând la adresa ordinii publice și nu în ultimul rând la adresa identității culturale a societății.

Meritul constructivismului este acela că a materializat, concretizat identitatea ca un obiect de referință al securității, creând un adevărat cerc vicios, în care securitatea societală ocupă locul central. Prin urmare, securitatea societală este un element important al conceptului de securitate extins, iar identitatea colectivă apare ca obiect de referință în cadrul acesteia.

Putem afirma că există o continuitate în cadrul politicilor migratorii: în mod sistematic se constată un decalaj între politica migratorie oficială și politica migratorie reală. Motivele care determină acest decalaj în cazul Spaniei sunt: în primul rând planificarea unor obiective imposibil de realizat și folosirea unor instrumente inadecvate. În Spania politica de imigrare a

dus la un număr mare de imigranți ilegali care, atunci când se atingeau cifre foarte ridicate, au făcut ca o reglementare extraordinară să fie imperios necesară ceea ce nu doar că nu a rezolvat problema ilegalității, ci care, la rândul său, a fost sursa unei imigrări ilegale mai ridicate pe termen scurt și mediu.

Primul contact pe care îl au imigranții prin intermediul rețelei migratorii este, fără îndoială, una dintre cele mai importante chestiuni pentru a caracteriza fenomenul imigrației, deoarece face posibilă cunoașterea existenței rețelelor care ajută procesul de intrare în Spania, și, prin urmare, proiectul migrator în sine a fiecărei persoane (asta în condițiile în care majoritatea imigranților au ajuns în Spania folosindu-se de aceste rețele migratorii).

Se poate spune că integrarea poate fi văzută ca un proces de armonizare într-o societate privind diverse comunități, grupuri, roluri sau organizații. Mai mult după cum afirmă și Moritz Jess, „, integrarea imigranților poate fi descrisă drept o incluziune individuală sau în grupuri a noilor-sosiți în societate gazdă existentă. Este vorba despre inserția indivizilor care aportă în societatea gazdă o nouă cultură, obiceiuri, sau manifestări. Politicile sociale care vizează integrarea imigranților trebuie să fie adaptate specificului populației avute în vedere dar și condițiilor locale, naționale și regionale și mai ales trebuie luate în calcul nu doar aspectele economice și sociale ale integrării, ci și cele care fac referire la diversitatea culturală, religioasă, cetățenie și drepturi politice. Cu alte cuvinte, integrarea este un răspuns adaptativ la întâlnirea dintre o cultură majoritară și una minoritară.

Integrarea imigranților în Comunitatea Valenciană implică recunoașterea unor drepturi precum și îndeplinirea unor îndatoriri care se bazează pe criteriile de coexistență și organizare caracteristice societății spaniole, în general și celei valenciene, în particular. Toate acestea prin respectarea identității culturale și religioase a noilor veniți. În acest sens, integrarea poate fi pusă în aplicare doar prin cunoaștere reciprocă, a societății spaniole de către noii veniți, pe de o parte cât și a valorilor și caracteristicilor populației imigrante de către societatea gazdă, pe de altă parte.

Atunci când vorbim despre persoanele imigrante din Comunitatea Valenciană și procesul lor de integrare, ne referim de fapt la un compromis, angajament de integrare în care este

implicată atât societatea gazdă cât și proprii imigranți. Integrarea persoanelor imigrante implică recunoașterea unor drepturi, din partea societății receptoare, și îndeplinirea unor îndatoriri, obligatii de către imigranți, care au la bază criteriul de coexistență și organizarea caracteristică societății valenciene, în particular, și a societății spaniole, în general; toate acestea prin respectarea identității religioase și culturale a noilor veniți. Pentru o integrare efectivă și pentru o societate coezivă este nevoie pe de o parte de efortul imigranților care sosesc în societatea gazdă, și pe de altă parte de cel al societății valenciene, care îi primește. Punctul de plecare îl reprezintă cunoașterea și respectul reciproc din interiorul cadrului constituțional și legal, precum și egalitatea dintre autohtoni și imigranți în ceea ce privește drepturile și obligațiile.

Castellón de la Plana deține un procent mare de populație imigrantă, puțin mai mare decât al altor zone teritoriale ale provinciei, autonome și de stat, fapt care justifică necesitatea unui Plan Municipal. În mod special, dacă se consideră că cea mai mare parte a colectivelor imigrante s-au stabilit recent și în mod accelerat, îngreunând adaptarea adecvată atât a populației recent ajunsă precum și a populației gazdă. Tocmai de aceea prin intermediul planurilor de integrare a imigranților, din Castellón de la Plana, ca realitate diversă din punct de vedere cultural, se urmărește în primul rând facilitarea conviețuirii, stabilirea unor relații interculturale, garantarea drepturilor omului și a unor condiții de viață demne pentru toți locuitorii și construirea unei societăți inclusive.

Făcând referire la planurile de integrare a imigranților de la nivel de Castellon, atunci când ne referim la integrarea persoanelor imigrante, cuvintele *coexistența* și *integrare* au întotdeauna conotații pozitive. Cu ajutorul acestora adesea se dorește exprimarea unor valori, cum ar fi egalitatea, solidaritatea și cooperarea, acest lucru fiind reliefat și de punerea în aplicare a planurilor pentru integrarea imigranților. Planurile naționale, municipale sau locale trebuie să servească nu numai pentru a integra social diferitele colectivități, comunități de origine străină, care au decis să rămână și să trăiască pe teritoriul ibericilor, ci acestea trebuie să fie capabile să stabilească un cadru de relații de conviețuire socială și interculturală, în care fiecare parte constituantă are propriul său rol, pentru ca împreună să creeze un loc de conviețuire și coexistență, fără excluziune socială. Respectul față de diferențele culturale ar trebui să fie o prioritate, iar această barieră poate fi soluționată prin dialog, schimb de experiență, înțelegere reciprocă și

negocierea diferențelor existente. Limitele sunt marcate de legislația în vigoare și, în special, prin respectul pentru demnitatea umană.

Religia este un factor de identificare, de menținere și păstrare a identității culturale, ceea ce reprezintă un element valoros în vederea integrării. Religiozitatea reduce incertitudinea cu privire la schimburile caracteriologice și morale pe care le poate aduce migrația, creând un spațiu de siguranță comportamentală în jurul subiectului, fiindcă religia conferă siguranță, predictibilitate și garanție. Comunitatea religioasă nu reprezintă doar o structură de identificare socială diferențiată ci, în realitate, se poate transforma în elementul cheie de inserție în societatea gazdă, determinând în mare măsură strategiile de inserție social.

Din analiza făcută în capitolul IV reiese faptul că Biserica Ortodoxă Română din Castellón de la Plana a creat o rețea socială, care prin activități precum: împărțirea de alimente celor nevoiași, informare și orientare, vizite la domiciliu, ajutor în vederea găsirii unui loc de muncă, consiliere și sprijin moral etc., ajută la integrarea socială a colectivurilor și grupurilor mai vulnerabile. Existența rețelelor sociale și de ajutor reprezintă unul dintre motivele care a determinat o creștere progresivă a comunităților. În fața complexității vieții, există numeroase persoane imigrante care caută sprijin și companie în cadrul comunităților de credincioși, în special atunci când pătrund într-o societate care nu este a lor, și în care cel puțin la început se simt străini, imigranți. Rolul rețelelor sociale este acela de a ajuta ca aceste procese de integrare și socializare să se desfășoare mult mai ușor.

În general, putem aprecia că ipoteza formulată inițial și anume aceea că românii și-au conservat identitatea, limba, cultura, tradițiile, se confirmă prin răspunsurile acordate în cadrul interviurilor. Rezultatele interviurilor realizate demonstrează ca cea mai mare parte a românilor își conservă, în noul lor mediu social, elementele reprezentative ale identității lor culturale și naționale, iar biserica (pentru cei care o frecventează) joacă un rol important în acest sens. Prin urmare, cei intervievați au susținut că sunt preocupați în primul rând de a obține venituri mai generoase; este posibil ca pentru mulți dintre ei păstrarea identității socio-culturale să fie un obiectiv subsumat ideii de integrare, dar chestiunea integrării într-o țară străină are un fond dramatic, deoarece prin integrare imigranții nu doresc nimic mai mult decât să depășească impedimentul de a fi izolați. S-a putut constata că în procesul de integrare un prim pas îl fac cu

ajutorul bisericii (informare și orientare, ajutor pentru găsirea unui loc de muncă, consiliere și sprijin moral etc.).

Data fiind importanța pe care o are transmiterea culturii și la generațiile următoare, comunitățile religioase desfășoară o serie de activități care implică educația și învățarea limbii, istoriei și geografiei țării de origine. Aceste activități au rolul de a consolida identitatea grupului dar mai mult, crează un spațiu de contact pentru membrii săi.